

Om alle gerechtigheid te vervullen

Voorganger: Ds. Heleen Weimar
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: Jesaja 42: 1-7

Schriftlezing Evangelie: Matteüs 3: 13-17

Inleiding

Overweging

Gemeente van Jezus Christus,

Zijn vader Zacharias wist het al: het kind, de kleine Johannes, zou later een profeet zijn. Hij zou de mensen leren om hun voeten te zetten op de weg van de vrede (Lucas 1,76-79).

En zo gebeurde het. Volwassen geworden trok Johannes de woestijn in, misschien alleen. Misschien werd hij lid van de gemeenschap van de Essenen. En daar in de woestijn, na een periode van inkeer en concentratie, ontving hij van God zijn roeping tot profeet.

Bij de rivier de Jordaan begon hij zijn boodschap uit te dragen: Keer je om, want het koninkrijk van God is dichtbij. En hij zette zijn boodschap kracht bij met een ritueel, dat bestond uit kopje onder gaan in de rivier, en weer boven komen.

Inkeer geeft de NBV als weergave van Johannes' boodschap. 'Kom tot inkeer, want het koninkrijk van de hemel is nabij.' Maar inkeer is maar één kant van de diamant. Het gaat om een draai, een wending in iemands leven, maar meer dan alleen naar binnen.

Misschien begint het wel met inkeer. Met, naar binnen kerend, jezelf afvragen: wie ben ik eigenlijk? Wat ben ik aan het doen? Waar gaat het met mij naartoe? Zo tot inkeer komen.

Maar het gaat ook om een toewending. Je ergens naartoe keren. Je toewenden naar de liefde van God. Je vertrouwen gaan stellen op God. Je gaan richten op Gods koninkrijk.

En het gaat om omkeer. Je afwenden van een manier van leven die anderen en jezelf schaadt. Al die bewegingen van inkeer, en toewending en afwending zijn inbegrepen in Johannes' boodschap van *omkeer tot vergeving van zonden*.

Wat Johannes de Doper met zijn oproep en zijn ritueel teweeg brengt is ongekend. Massa's mensen uit Jeruzalem en heel Judea verlaten hun huizen, hun werk, hun gewone leven om naar Johannes te komen luisteren en zich te laten dopen.

Die onderdompeling in de Jordaan, dat was echt een vondst van Johannes! Hoe kwam hij er eigenlijk toe, om zijn boodschap met dit ritueel gepaard te laten gaan? Was het een samenvoeging van twee bestaande gebruiken tot een nieuwe ritueel, een nieuwe lijfelijke geloofservaring? Was het een samenvoeging van de proselietendoop en van het rituele reinigingsbad?

Of de proselietendoop al bestond in Johannes' tijd is niet zeker. Dat ritueel van de doop wordt gebruikt wanneer iemand uit de volken tot het Jodendom toe wil treden. Dan is er onder andere dit ritueel van de onderdompeling. Dan moet je, net als Israël ooit, ook als het ware door het water van de Rode Zee getrokken worden, dan moet je ook als het ware door de Jordaan waden om het beloofde land binnen te gaan. Heb je dat aan den lijve ondervonden, dan kun je bij het volk van Israël horen.

Jeltje Hoogenkamp

Of sluit Johannes aan bij de initiatierite van de gemeenschap van de Essenen, die ook uit onderdompeling in water bestond?

Zeker zit er ook het element van reiniging in. Het Jodendom kent allerlei reinigingswetten. Als je ritueel onrein geworden bent, door het aanraken van iets of iemand die ritueel onrein is, dan kun je een ritueel bad nemen om weer schoon te worden.

Hoe dan ook ontstaan, hoe dan ook gevonden, de doop van Johannes heeft twee sterke betekenselementen: door God uit het water getrokken worden, gered worden tot een nieuw leven, zoals ooit het volk Israël. En: helemaal schoon worden, van buiten en van binnen, om nieuw en schoon te gaan leven naar Gods bedoeling. Gered worden naar lijf en ziel. Schoon worden naar lijf en ziel, van binnen en van buiten. En zo een nieuw leven gaan beginnen.

Maar hoe ziet dat nieuwe leven er dan uit, concreet. Dat wordt expliciet aan Johannes gevraagd en Johannes geeft even uitgesproken en concrete antwoorden, zo vertelt ons de evangelist Lucas. Johannes gaat spreken over wat er in de wet van Mozes staat en hoe dat toe de passen is op ieders persoonlijke leven. 'Wie twee stel onderkieren heeft, moet delen met wie er geen heeft, en wie eten heeft moet hetzelfde doen, delen met wie niets heeft' is zijn eerste raad. En aan de tollenaars die hem ook vragen: 'Johannes, wat moeten wij doen?' antwoordt hij: 'Niet extra geld vorderen en dat zelf houden.' En tegen de soldaten zegt hij: 'Niemand mishandelen, niemand afpersen of je laten omkopen.'

Kortom: volgens Lucas heeft de weg die je mag inslaan als je bent gedoopt alles te maken met eerlijkheid: eerlijk delen, anderen eerlijke kansen geven en zelf eerlijk zijn in de zin van betrouwbaar zijn.

Ook bij Matteüs gaat het over het nieuwe leven dat je mag gaan leiden als je bent gedoopt en de weg die je dan in mag slaan, maar Matteüs gebruikt er een ander woord voor. Bij hem gaat het allereerst om gerechtigheid (sterk verwant aan de eerlijkheid bij Lucas). Volgens de evangelist Matteüs is gerechtigheid een sleutelwoord in de boodschap van Jezus.

Denk aan de zaligsprekingen (die bijzondere gelukwensen in de Bergrede). Daarin komt de gerechtigheid tweemaal voor. '*Gelukkig wie honger en dorst naar de gerechtigheid*' zegt Jezus, '*want zij zullen verzadigd worden.*' (Matteüs 5,6). En ook: '*Gelukkig wie vanwege de gerechtigheid worden vervolgd, want voor hen is het koninkrijk van de hemel.*' (Matteüs 5,10).

Denk ook aan Jezus' woorden over onbezorgdheid en zijn vergelijking met de vogels in de lucht die niet zaaien en maaien en de lelies in de het veld die door God schitterend worden gekleed. '*Vraag je dus niet bezorgd af: Wat zullen we eten? Of: waarmee zullen we ons kleden? Jullie hemelse Vader weet wel dat jullie dat alles nodig hebben. Zoek liever eerst het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid, dan zullen al die andere dingen je erbij gegeven worden.*'

Wanneer Jezus net als vele anderen naar de Jordaan komt en zich ook wil laten dopen, sputtert Johannes tegen (dit vertelt Matteüs als enige van de evangelisten). 'Ik zou door u gedoopt moeten worden en dan komt u naar mij?' Maar Jezus antwoordt: 'Laat het nu maar gebeuren, want het is goed dat we op deze manier Gods gerechtigheid vervullen.'

Wat bedoelt Jezus daarmee? Wat is dan Gods gerechtigheid?

In de rabbijnse geschriften wordt vaak uitgelegd wat gerechtigheid (tsedaka) is, door het te vergelijken met het recht (misjpad) en de rechtvaardigheid. Rechtvaardigheid betekent: een ander recht doen. Gerechtigheid betekent: een ander tot zijn recht laten komen. Rechtvaardigheid is strikt en precies en eerlijk. Gerechtigheid is goedwillend en vriendelijk en genereus.

Zo wordt van koning David vertelt dat hij recht deed én gerechtigheid, wat wordt verduidelijkt met het volgende verhaal: *David deed recht: hij velde vonnis. Hij sprak de onschuldige vrij en veroordeelde de schuldige. En als hij zag dat een arme veroordeeld was tot het betalen van geld (een schadevergoeding bijvoorbeeld), dan betaalde hij het voor hem uit eigen zak. Dat is recht en gerechtigheid: recht tegenover de één en gerechtigheid tegenover de ander. Recht tegenover de één, dat hij het geld dat hem ontstolen was terugbezorgde, en gerechtigheid tegenover de ander, dat hij het geld dat deze schuldig was uit eigen zak betaalde.* (Elke morgen nieuw. Inleiding tot de Joodse gedachtenwereld aan de hand van het Achttingebed. Hilversum 1978. p.253)

We herkennen hierin verschillende gelijkenissen van Jezus over het koninkrijk van God!

Kenmerkend voor gerechtigheid doen is dus, dat het je wat kost. Dat je er zelf op een bepaalde manier een beetje minder van wordt, dat je erbij inschiet.

Het zou misschien rechtvaardig zijn om de minst belangrijke te laten dopen door de meest belangrijke, maar Jezus wil daarvan afzien. Hij wil dat Johannes als Doper tot zijn recht zal komen. En Jezus wil ook juist gedoopt worden: hij wil ook zelf die weg van de gerechtigheid inslaan, die weg die begint met door God uit het water worden getrokken tot een nieuw leven.

En dan gebeurt wat zowel Matteüs als Marcus en Lucas vertellen: *Zodra Jezus gedoopt was en uit het water omhoog kwam, opende de hemel zich en zag hij hoe de Geest van God als een duif op hem neerdaalde. En uit de hemel klonk een stem 'Dit is mijn geliefde Zoon, in hem vind ik vreugde.'*

Mensen die heel goed thuis zijn in de Bijbel herkennen hierin woorden die God bij monde van de profeet Jesaja zegt, woorden die wij ook lazen zojuist: *'Dit is mijn geliefde dienaar, in hem vind ik vreugde. Ik heb hem met mijn Geest vervuld... In gerechtigheid heb Ik, de HEER, jou geroepen.'* (Jesaja 42,1 en 6).

Tweemaal per jaar staan wij hier in de kerk expliciet stil bij wat het betekent om gedoopt te zijn. Allereerst in de paasnacht. Dan hernieuwen we onze doopbelofte. Dan maken we een rondgang langs de doopvont om door het water eraan herinnerd te worden dat we een nieuw begin mogen maken in ons leven, als het nodig is iedere dag.

En op deze zondag, die als naam 'Doop van de Heer' heeft gekregen staan we eveneens stil bij de betekenis van de doop door ieder jaar opnieuw het verhaal van Jezus' doop te lezen. Want de betekenis van de doop van Jezus geeft ook inhoud aan onze doop.

Naar aanleiding van het verhaal van Jezus' doop is er steeds weer een ander aspect waar we bij stil kunnen staan. Bijvoorbeeld bij wat het inhoudt om door de doop, net als Jezus, jezelf als een geliefd kind van God te mogen zien. Of wat de werking van Gods Geest in ons leven zou kunnen zijn, die vogel van God die uit de hoge hemel vrede komt brengen en inzicht en die mensen samenbrengt.

Vandaag gaat het om het aspect van de gerechtigheid. Het nieuwe leven dat God ons schenkt, de nieuwe weg die God ons roept te gaan, is de weg van de gerechtigheid. Laten we die weg proberen te gaan, in ons persoonlijke leven en als gemeente van Jezus Christus. Elke dag krijgen wij nieuwe kansen om daar naar op zoek te gaan.

Amen